

Türkçe Hukuki Metinlerin Arapçaya Çevirisinde Karşılaşılan Zorluklara Genel Bir Bakış

Öz: Hukuki metinler oldukça hassas ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu anlamda hukuki metinlerin özenle ve anlam bütünlüğü korunarak hedef dile aktarılması büyük önem taşır. Hukuki metinlerin çevirisi dilin yanı sıra kültürel ve hukuki alanlarda geniş bir bilgi birikimi ve uzmanlık gerektiren bir süreçtir. Türkçe ve Arapçanın farklı dil ailesine mensup olması çeviri sürecini zorlaştıran önemli bir etkidir. Her iki dilin sözcük ve cümle yapıları bakımından farklı olması çevirmenin kaynak dildeki ifadeleri etkili bir şekilde hedef dile aktarmasını güçleştirebilmektedir. Özellikle hukuki çevirilerde bu iki dil arasındaki yapısal farklılıkların yanı sıra hukuki metinlerin özgün terminolojisi, kültürel farklılıklar ve hukuk sistemlerinin farklılığı gibi faktörler çeviri sürecini zorlaştıran etmenler arasında yer almaktadır. Öte yandan Türkçe hukuk terimlerinin pek çoğunun Arapça asıllı olması Türkçeden Arapçaya çeviri sürecinde bazı kolaylıklar sağlasa da tercümanların dikkatli olması gereken birtakım zorlukları da beraberinde getirmektedir. Zira bu terimlerin bir kısmı Türkçeye geçerken zaman içinde belirli değişimlere uğrayarak farklı anlamlar kazanmıştır. Türkçe hukuki metinlerin Arapçaya çevirisinde bu özellikle dikkate alınması gereken bir noktadır. Bu çalışma Türkçe hukuki metinlerin Arapçaya çevirisi sürecinde çevirmenin karşılaşılabileceği güçlüklerle genel bir bakış sunarak bu alandaki bazı önemli noktalara ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagati, Türkçe-Arapça Çeviri, Hukuk Çevirisi, Çeviri Zorlukları.

A General Overview of the Difficulties Encountered in Translating Turkish Legal Texts into Arabic

Abstract: Legal texts have a highly sensitive and complex structure. In this sense, it is of great importance to translate legal texts to the target language carefully while maintaining coherence and meaning. The translation of legal texts is a process that requires not only proficiency in language but also a broad knowledge and expertise in cultural and legal fields. The fact that Turkish and Arabic belong to different language families is a significant factor that complicates the translation process. The differences in the word and sentence structures of both languages can make it challenging for translators to effectively convey the expressions in the source language to the target language. Especially in legal translations, factors such as structural differences between these two languages, the unique terminology of legal texts, cultural differences, and differences in legal systems lead to dense the complexity of the translation process. Furthermore, while many Turkish legal terms have Arabic origins, which may facilitate the translation process from Turkish to Arabic to some extent, it also brings along some difficulties that translators need to be cautious about. Some of these terms have undergone certain changes over time, acquiring different meanings when translated into Turkish. This aspect is particularly important to consider in the translation of Turkish legal texts into Arabic. This study aims to shed light on some important points in this area by providing a general overview of the challenges translators may encounter during the process of translating Turkish legal texts into Arabic.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Turkish-Arabic Translation, Legal Translation, Translation Challenges.

Nur
ÖZBEK*
Abdullah
HACİBEKİROĞLU**

* Doktora Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı. E-Posta: nurozbek22@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-0810-6200

** Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı. E-Posta: ahacibekiroglu@aybu.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-1495-9728

Giriş

Çeviri günümüz küreselleşen dünyasında dil bariyerlerini aşarak bilgi, kültür ve düşüncenin farklı topluluklar arasında etkili bir şekilde iletilmesini sağlayan vazgeçilmez bir edimdir. Toplular çeviri vasıtasıyla siyasi, ekonomik, kültürel, ticari, diplomatik ve diğer birçok alanda bilgi alışverişinde bulunur. Özellikle hukuki metinler bu iletişim sürecinde önemli bir role sahiptir. Uluslararası ilişkilerde başarılı bir iletişim ve iş birliği için hukuki metinlerin doğru ve eksiksiz bir şekilde çevrilmesi büyük önem arz eder. Peter Sandrini, uluslararası organizasyonlarda, ulus devletler arasındaki iş birliğinin artması ve devletler arasındaki ekonomik kurumsal yapıların daha sıkı hâle gelmesi nedeniyle hukuk sistemlerinin birbirleriyle çeşitli noktalarda kesiştiğini ifade eder. Bu süreçte etkili iletişim kurabilmek için her türlü hukuki metnin çevirisine ihtiyaç duyulduğunu belirtir.¹ Bu bağlamda gün geçtikçe artan uluslararası etkileşim ve iş birliği hukuki çeviri ihtiyacını daha da artırmaktadır. Özellikle son zamanlarda Türklerle Araplar arasındaki hızla artan sosyal etkileşim, Türkiye'ye yönelik Arap göçmenlerin artışı ve bu toplumlar arasındaki gelişen siyasi, bürokratik ve ticari ilişkiler bu dillerdeki hukuki çeviri gereksinimini daha elzem hâle getirmiştir.

Öte yandan, hukuki metin çevirisi bir dizi zorluğu da beraberinde getirmektedir. Bu çeviri türü dilsel becerilere ek olarak hukuk sistemlerine, kültürlere ve özellikle hukuki terminolojiye yönelik derinlemesine bir bilgi birikimi ve uzmanlık gerektirmektedir. Hukuki metinlerin çevirisi diğer metin türlerine göre daha fazla özen ve dikkat gerektiren özelliklere sahiptir. Zira hukuki metinler belirli bir alıcıya yönelik olsa da bu metinlerin etkisi sadece o alıcı ile sınırlı kalmayarak genellikle toplumsal bir boyut kazanır. Bu nedenle hatalı çevirilerin sonuçları sadece belirli bir alıcıya zarar vermekle kalmaz aynı zamanda daha geniş çaplı etkilere neden olabilmektedir.² Çeviri hataları ticari ilişkilerin bozulmasına, hukuki sorunlara yol açmasına ve taraflar arasında anlaşmazlıklara neden olabilir. Dahası politik krizlere dahi neden olabilir.³ Disiplinli bir çalışma ve dikkat gerektiren hukuk çevirisinde bazen küçük gibi görünen bir çeviri hatası metnin yanlış yorumlanmasına ve asıl hukuki anlamını kaybetmesine neden olabilir. Bu bağlamda çevirinin en büyük sorumluluğu kuşkusuz çevirmenin üzerindedir. Bu sorumluluk, dilin inceliklerine ve ilgili alana olan hâkimiyetin yanı sıra kaynak ve hedef dilleri derinlemesine kavrama yetisi, dikkatli bir yaklaşım ve deneyim gerektirmektedir. Nitelikli bir çeviri için kelime, terim ve deyimlerin hedef dilde ideal eşdeğer karşılıklarını bulmak kaçınılmazdır. Farklı dillerin ifade biçimlerinin ve üsluplarının birbirinden farklı olması düşünüldüğünde bazen lafzi/literal çeviri yerine

¹ Peter Sandrini, *Übersetzen von Rechtstexten. Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache* (Tübingen: Gunter Narr Verlag Yayınları, 1999), 54/1; Serhat Arslan, "Akademik Çeviri Eğitiminde Hukuk Çevirisi Çerçevesinde Temel Hukuk Eğitiminin ve Hukuk Metinlerinin İncelenmesinin Önemi", *Prof. Dr. İlyas Öztürk'e Armağan- Kültürlerarası Çalışmalar*, ed. Filiz Şan - Elif Akkan (Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları, 2018), 451-452.

² Arslan, "Akademik Çeviri Eğitiminde Hukuk Çevirisi Çerçevesinde Temel Hukuk Eğitiminin ve Hukuk Metinlerinin İncelenmesinin Önemi", 455.

³ Hasan Akreş, "Sözlü Tercümenin Önemi ve Uluslararası Arenada Sebep Olduğu Krizler", *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi* 10 (2020), 134.

anlam temelli bir çevirinin tercih edilmesi kaçınılmaz hâle gelir.⁴

Türkçe ve Arapçanın iki farklı dil ailesine mensup olması çeviri sürecini zorlaştıran önemli faktörlerden biridir. Kökenleri farklı olan iki dil arasında yapısal farklılıklar da doğal olarak ortaya çıkmaktadır.⁵ Bu farklılıklar çevirmenin kaynak dildeki ifadeleri hedef dile etkili bir şekilde aktarmasını güçleştirebilir. Bu çerçevede öncelikle Türkçe ile Arapça arasındaki bazı temel farklılıklara kısaca değinmekte yarar vardır.

1. Türkçe ile Arapça Arasındaki Bazı Temel Farklılıklar

Türkçe ile Arapça arasında çeviri yapmak genellikle diğer dil çiftlerine göre daha zorlu bir süreçtir. Bu zorluk sadece farklı dil yapılarıyla sınırlı değildir, aynı zamanda diğer birçok etkenle de ilişkilidir. Tercümanın karşılaşılabileceği başlıca sorunlar bu farklılıklardan kaynaklanmaktadır.⁶ Arapça çekimli dil grubuna ait olmasından dolayı birçok alanda Türkçe gramerle uyumsuzluklar gösterir. Benzer şekilde Türkçe bükümlü bir dil ailesine mensup olması nedeniyle cümle kuruluşundan öğelerin dizilişine ve hatta isim-sıfat tamlamalarına kadar Arapça ile tamamen zıt bir yapıya sahiptir.⁷ Bu bağlamda konunun geniş kapsamlı olması nedeniyle bu hususla ilgili yalnızca birkaç önemli noktaya değinilecektir. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

a) Arapçada harflerin tamamı sessizdir ve bu sessiz harflere ses katmak için üç farklı hareke kullanılır: Zamme, harfi kısa (u) sesiyle ifade eder; fetha, harfi kısa (e) sesiyle seslendirir; kesre ise harfi kısa (i) sesiyle ifade eder. Türkçede böyle bir yöntem söz konusu değildir. Türkçede 21 sessiz ve 8 sesli harf bulunur. Kelime içindeki sessiz harfler genellikle bu sesli harflerle birlikte kullanılarak açığa çıkar.⁸

b) Arapçada genellikle üç harfli köklerden oluşan doğurgan sözcükler bulunur (çok az sayıda dört harfli kökler hariçtir). Fakat bu özellik Türkçe için geçerli değildir. Bu nedenle Türkçede “sülasi mücerret” veya “rubai mücerret” gibi kavramlar bulunmamaktadır. Türkçede kök sözcükler farklı sayıda harf içerebilir.⁹

c) Arapçada isimler cinsiyet bakımından müzekker (eril) ve müennes (dişil) olarak iki farklı gruba ayrılır ve bu isimlere ait zamirler de farklıdır.¹⁰ Bu durum ismin eşya, canlı, cansız, insan veya mücerret bir isim olmasına bakılmaksızın geçerlidir.¹¹ Örneğin Arapçada *güneş* kelimesi dişil kabul edilir ve ona ait zamir *هي*’dir; *ay* sözcüğü ise eril kabul edilir ve ona ait zamir *هو*’dur. Türkçede ise bu tür bir ayırım bulunmaz, yani kelime

⁴ Abdullah Hacıbekiroğlu, “Arap Dilinin Yapısından Kaynaklanan Çeviri Zorlukları”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1 (Haziran 2020), 68.

⁵ Tahirhan Aydın, “Arapça ve Türkçede Sesler -Karşıtsal Çözümleme-”, *EKEV Akademi Dergisi* 14/44 (2010), 332.

⁶ Feriduddin Aydın, *Tercüme Bilimine Giriş ve Tercüme Teknikleri* (İstanbul: Maruf Yayınları, 2016), 123.

⁷ Cemal Işık, “Arapça ile Türkçe Arasındaki Temel Farklılıklar”, *İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (2015), 121-122.

⁸ Aydın, *Tercüme Bilimine Giriş ve Tercüme Teknikleri*, 128.

⁹ Aydın, *Tercüme Bilimine Giriş ve Tercüme Teknikleri*, 125.

¹⁰ Aydın, *Tercüme Bilimine Giriş ve Tercüme Teknikleri*, 125.

¹¹ Cemal Işık, *Kelime ve Cümle Yapıları Bakımından Arapça ile Türkçenin Karşılaştırılması* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), 47.

cinsiyetine bağlı olarak farklı zamirler kullanılmaz.¹²

d) Arapçada şahıslar tekil, ikil ve çoğul olarak sınıflandırılır ve buna bağlı olarak zamirleri de farklılık gösterir. Örneğin “هُوَ” tekil bir eril zamiri iken “هُمَا” ikil için kullanılır. Türkçede ise ikil kavramı bulunmaz. İki kişi için Arapçadaki gibi tek bir zamir kullanmak yerine “o ikisi” şeklinde ifade edilir.¹³ Türkçede ikili bulunmaması fiil ve isim çekimlerini azaltarak ve basitleştirerek dilin yapısını kolaylaştırmaktadır. Diğer taraftan Arapçada ikillerin kullanılması dilin karmaşıklığını artırarak zorlaşmasına neden olur.¹⁴

e) Arapçada isimlerde olduğu gibi fiillerde de ikillik söz konusudur, ancak bu durum Türkçede geçerli değildir. Ayrıca Arapçada fiiller için eril çoğul ve dişil çoğul ayrımı bulunurken Türkçede böyle bir ayırım mevcut değildir.¹⁵

f) Arap dilinde isimlerin belirlilik durumuna göre “marife” (belirli) ve “nekre” (belirsiz) olarak tasnif edilir. Bu tasnif Arapça ifadelerin doğru anlaşılması ve yorumlanmasında büyük önem taşır. Arapçada marife ve nekre kelimelerinin olmadığı bir cümle düşünülemez. Her ismin cümlelerin anlamına uygun olarak marife veya nekre alametlerinden birini taşıması gerekir. Bu alametlere göre cümlelerin anlamında değişiklikler meydana gelir.¹⁶ Türkçede ise Arapçadaki gibi belirlilik durumuna göre bir tasnif söz konusu değildir.

g) Arapça çekimde ekler genellikle fiilin başına ve sonuna gelir. Örneğin, “يَأْكُلُ ، شَرِبْنَا” Türkçede ise ekler fiilin sonunda bulunur. Örneğin “aldım”, “yedik”, “gideceksiniz” gibi ifadelerde ekler fiilin sonuna eklenmiştir.¹⁷

ı) Arapçada özellikle sayılarla ilgili kullanımlar Türkçeden farklılık gösterir. Türkçede sayı sıfatlarından sonra gelen isimler genellikle tekil olarak kullanılır; örneğin “sekiz elma” veya “otuz iki diş” gibi. Ancak Arapçada sayılan nesne çoğul olabileceği gibi bazen tekil olarak da kullanılabilir. Örneğin, üç ile on arasındaki sayılardan sonra gelen isimler çoğul kullanılır “ثَلَاثَةُ أَقْلَامٍ” (üç kalem), “عَشْرُ وُجُوْدٍ” (on gül) örneklerinde olduğu gibi. On sayısından sonraki nesnelere ise tekil olarak kullanılır, örneğin “اِثْنَانٍ وَتَلَاوُونَ سِتًّا” (otuz iki diş).¹⁸

i) Arapça ve Türkçe arasında cümlelerin yapısını belirleme konusunda farklılıklar vardır. Arapçada bir cümlelerin isim cümlesi olarak kabul edilmesi için cümlelerin isimle başlaması gereklidir. Diğer yandan Türkçede bu durum yüklem ek fiil almış isim veya isim soylu kelime olmasıyla ilgilidir. Dolayısıyla Arapçada cümlelerin türü özneye göre belirlenirken Türkçede bu belirleme yüklemle ilişkilidir. Örneğin Arapçada isim cümlesi mübteda (özne) ve haber (yüklem) olmak üzere iki unsurdan oluşur ve mübteda

¹² Aydın, *Tercüme Bilimine Giriş ve Tercüme Teknikleri*, 125.

¹³ Aydın, *Tercüme Bilimine Giriş ve Tercüme Teknikleri*, 127.

¹⁴ Candemir Doğan, “Arapça Öğretiminde Yöntem Orijinli Problemler ve Çözüm Önerileri”, *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 6/21 (2006), 77.

¹⁵ Osman Aktaş, “Sözcük ve Tümce Yapıları Bakımından Türkçe ve Arapça Arasındaki Temel Farklılıklar”, *Ankara International Congress on Scientific Research - III*, (Ankara, 2020), 193.

¹⁶ Şeyda Hanım Yiğiter, *Arap Dilinde Marife İsimler ve Marifelik-Nekreliğin Anlam Üzerindeki Etkisi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 5.

¹⁷ Aydın, *Tercüme Bilimine Giriş ve Tercüme Teknikleri*, 127.

¹⁸ Doğan, “Arapça Öğretiminde Yöntem Orijinli Problemler ve Çözüm Önerileri”, 77.

genellikle marife (belirli), haber ise nekre (belirsiz) olur. Türkçede ise bu tür bir bağlam özne ile yüklem arasında kurulmaz.¹⁹

j) Arapça fiil cümleleri fiille başlayan cümlelerdir. Türkçede ise bir cümlede yüklem fiille o cümle fiil cümlesi olarak kabul edilir. Arapça fiil cümlesinde failin tekil, ikil veya çoğul olması durumuna bakılmaksızın fiil her zaman tekildir. Ancak Türkçede öznenin çoğul insan olduğu durumda yüklem tekil olabileceği gibi çoğul da olabilir.²⁰

k) Türkçe ve Arapçada isim tamlaması konusundaki en belirgin fark tamlayanın ve tamlananın dizilişindedir. Türkçede tamlayan tamlanandan önce gelirken Arapçada tamlanan, tamlayandan önce gelir.²¹

l) Arapçada kelimenin son harfinin telaffuzu büyük bir öneme sahiptir; çünkü bu sesin yanlış bir şekilde çıkarılması cümlelerin yanlış anlaşılmasına neden olabilir. Bu nedenle Arap dilcileri kelimenin son harfini doğru bir şekilde seslendirebilmek için büyük çaba harcamış ve bir dizi kural belirlemiştir. Bu kurallara “i’rab kuralları” denir ve kelime sonundaki harf ve hareketin doğru bir şekilde seslendirilmesine de “i’rab” adı verilir. Bu süreç Arap dil biliminin nahiv ilmi adı verilen ana konularından birini oluşturur. İ’rab terimleri Türk dil bilimi terimlerinden büyük ölçüde farklıdır ve bazılarının Türkçe karşılıkları bulunmamaktadır. Örneğin, “mübteda” ve “fail” terimlerinin karşılığı olarak Türkçede “özne” ifadesi kullanılır. Ancak bu kullanım bir belirsizlik oluşturabilir çünkü Türkçede “mübteda” ve “fail” terimlerini tam olarak karşılayan ayrı ayrı terimler bulunmamaktadır. Oysa “mübteda” ile “fail” kavramları arasında önemli farklar bulunmaktadır.²²

m) Türkçe ile Arapça arasındaki önemli farklardan bir diğeri ise sözdizimiyle ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. Arapçada fiil cümlesinin sözdizim sıralaması genellikle fiil +fail+meful şeklinde kurulurken Türkçede ise özne+nesne+yüklem şeklinde dizilir. Dolayısıyla Arapça cümlelerde fiil cümlelerin başında yer alırken Türkçede fiil cümlelerin sonunda bulunur. Bu farklılık cümlelerin anlamının Türkçede sondan başa, Arapçada ise baştan sona doğru sıralanmasına neden olur.²³ Aynı anlamı ifade eden Türkçe ve Arapça iki fiil cümlesi örneğini inceleyelim.

Arapça örnek:

ضَرَبَ أَحْمَدُ الْكُرَّةَ ; yüklem+özne+nesne

Türkçe örnek:

Ahmet topa vurdu; özne+nesne+yüklem

Görüldüğü üzere Türkçede yüklem cümlelerin sonunda yer alırken Arapçada fiil (yüklem) cümlelerin başında bulunmuştur. Türkçe cümlede özne başta yer alırken Arapça cümlede özne ikinci sıradadır. Nesnelerin konumu da farklılık göstermektedir. Her dilin kendine özgü cümle yapısını bozmak veya bu yapıları birbir eşitlemek mümkün değildir. Çünkü her bir ögenin yeri değiştirildiğinde ya cümlelerin türü değişir

¹⁹ Aktaş, 197.

²⁰ Aktaş, 198.

²¹ Aktaş, 198.

²² Aydın, *Tercüme Bilimine Giriş ve Tercüme Teknikleri*, 128.

²³ Işık, “Arapça ile Türkçe Arasındaki Temel Farklılıklar”, 137.

ya da vurgusu farklılaşır. Bu da anlam farklılıklarına yol açabilir.²⁴

Diller arasındaki yapısal farklılıkların dikkate alınmaması çeviri sürecini karmaşıklaştırabilir ve anlam kayıplarına yol açabilir. Bu durum özellikle hukuki çeviri gibi belirli uzmanlık alanlarında daha belirgin hâle gelir. Bunun yanı sıra, hukuki çevirinin kendine özgü farklı zorlukları vardır. Hukuki metinlerin çevirisi sürecinde karşılaşılan zorlukların önemli bir kısmı hukuk dilinin kendine özgü doğası ve özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle hukuk dilinin özelliklerine iyi derecede hâkim olmak kaynak metnin doğru bir şekilde yorumlanması ve hedef dile başarılı bir şekilde aktarılması noktasında önem arz etmektedir.

2. Hukuk Dili ve Hukuki Metin Çevirisi

Hukuk çevirisi özel alan çevirisi bağlamında değerlendirilmektedir. Hukuk dilinin kendine özgü sözdizimi, yapısı ve özel terimleri, hukuk çevirisi sürecinde önemli bir belirleyici faktördür.²⁵ Özel alan çevirilerinin en zorlarından biri olarak kabul edilen hukuk çevirisi²⁶ diğer çeviri türlerine göre oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir.

Hukuk çevirisi alanına özgü terimlerin sıkça kullanıldığı uzmanlık gerektiren çeviri metinlerin başında yer alır. Bu anlamda hukuk dilinin içerdiği pek çok teknik terim nedeniyle uzman olmayanlar tarafından anlaşılması ve yorumlanması bir hayli zordur. Nesrin Deliktaşlı bu hususla ilgili olarak şunları kaydetmiştir:

Hukuk dili tarihsel bir süreçle gelişen, hukuk ve dil reformlarıyla değişen, ait olduğu ülkenin kültürel özelliklerini yansıtan özel bir alan dili, uzmanlık gerektiren teknik bir dildir. Alan dışında insanların anlayamadığı bir söz dağarcığına sahip olan hukuk dili günlük dile alan dilinin karışımından oluşmuş, kendine has özellikleri olan, teknik bilgiler gerektiren bir dildir.²⁷

Samantha Hargitt, hukuk dilinin aniden oluşmadığını, uzun yılların birikimiyle zenginleşen bir geçmişe sahip olduğunu ifade eder. Gündelik dile benzemesine rağmen bir hukukçunun bile zaman zaman yorumlamak zorunda olduğu ve hatta bu dilin kendilerine bile yabancı ve anlaşılmaz gelebilecek karmaşık ve özgün terimlere sahip bir “jargon” olarak tanımlar.²⁸

Dilbilimci Jean Darbelnet, hukuk söyleminin sadece bir hukukçunun tam anlamıyla başa çıkabileceği bir dizi teknik terim içerdiğini vurgular. Çünkü teknik terimlerin

²⁴ Nejdet Gürkan, “Arapça ve Türkçede Sözdizimi/Cümle”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (2001), 57.

²⁵ Deniz Kurmel, “Hukuk Çevirisi Ekseninde Avrupa Birliği Terim Veritabanı: IATE”, *Frankofoni* 1/38 (2021), 50.

²⁶ Büşra Özer Erdoğan, “Hukuk Çevirisinde Duygusal Zekânın Önemi ve Karar Mekanizmasına Etkisi”, *Söylem Filoloji Dergisi Çeviribilim Özel Sayısı* (25 Şubat 2023), 549.

²⁷ Nesrin Deliktaşlı, *Türk-Fransız Hukuk Dili ve Hukuk Metinleri Çevirisi* (Ankara: Akademisyen, 2020), 45.

²⁸ Samantha Hargitt, “What Could Be Gained in Translation: Legal Language and Lawyer-Linguists in a Globalized World”, *Indiana Journal of Global Legal Studies* 20/1 (01 Ocak 2013), 427; Ayfer Altay, “Hukuk Dilinde Belirsizlik Olgusu ve Çeviride Yarattığı Zorluklar”, *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Teori*, ed. Hasan Babacan - Sevilay Özer (Livre de Lyon, 2021), 126.

kapsadığı gerçekliğin sadece uzmanlar tarafından doğrudan anlaşılabilir olma özelliğine sahip olduğunu ve bu nedenle bu alanda özel bir eğitim gerektirdiğini ifade eder.²⁹

İbrahim Ahmet Aydemir *Türk Hukuk Dili Üzerine Araştırmalar I* adlı makalesinde hukuk diline ilişkin şu ifadelere yer vermiştir:

Hukuk dili gerek söz varlığı ve gerekse sözdizimsel örgüsü itibarıyla yazı dilinin en ağır, en seviyeli ve en karmaşık türünü oluşturmaktadır. Bunun nedenleri arasında bu dilin tarihsel geçmişi ve gelişimi, sahip olduğu derin kültürel arka plan ve hukuk sitemimizin dayandığı karmaşık hukuksal altyapı sayılabilir.³⁰

Ayfer Altay hukuk dilinin karmaşık dilsel yapılar, eski dil kullanımları ve alışılmadık sözcük dizilimleri içerdiğini belirtir ve genel olarak üç ana özelliğe sahip olduğunu ifade eder. İlk olarak hukuk dilinin eski bir dil olması, ikinci olarak resmî bir dil olması ve birçok formaliteyi içermesi, üçüncü olarak da karmaşık bir dil olması en belirgin özellikleri olarak tanımlar. Bu özelliklerin ise tüm ülkelerin hukuk dilleri için geçerli olduğunu vurgular.³¹

Hukuk dilinin kendine özgü jargonu, teknikleri, mekanizmaları, yapıları ve kavramları bulunmaktadır.³² González Matthews, hukuk dilinin karmaşıklığını vurgulayarak bu dilin çevirisinin zorlu bir süreç olduğunu dile getirir. Dilin hukuki ifadelerin taşıyıcısı olduğunu ve bu ifade aracının birçok biçimsel, sözdizimsel, anlambilimsel ve sözcüksel kurala tabi olduğunu ifade eder. Aynı zamanda bu kuralların yasa koyucu tarafından belirlendiğini ve hukuk sistemi hiyerarşisinin en üstünde yer aldıklarını belirtir.³³ Hukuki metin çevirisi daha önce vurgulandığı gibi diğer uzmanlık alanlarındaki metin çevirilerine göre daha zorlu bir süreçtir. Zira hukuki metinler ait olduğu ülkenin hukuk sisteminin bir ürünüdür ve aynı zamanda o kültürün özelliklerini yansıtır. Hukuk kuralları ülkeden ülkeye ve zaman içinde değişebilmektedir. Her ülke kendi tarihî ve toplumsal yapısına göre şekillendirdiği kuralları benimser ve buna bağlı olarak kendine özgü bir hukuk sistemi oluşturur. Bu sistem ülkeler arasında farklılık gösterir ve dolayısıyla hukuk metinleri de çeşitli toplumlar arasında farklı dillerde ve farklı biçimlerde yazılır.³⁴ Bu anlamda hukuk çevirileri doğrudan kaynak dilden aktarım yapılamayacağı, bu sürecin geniş bir bilgi birikimi, terminoloji ve hukuki ifadeye hâkimiyet gerektirdiği açıktır. Aynı zamanda herhangi bir ülkenin hukuk dilinin içerisinde birden fazla dil barındırabildiği veya ortak dilde kullanılan kelimelerin farklı anlamlar içerebileceği gerçeği, alandan uzak kişiler için anlaşılması zor olabilirken

²⁹ Jean Darbelnet, "Réflexions sur le Discours Juridique", *Meta* 24/1 (1979), 31; Deliktaşlı, *Türk-Fransız Hukuk Dili ve Hukuk Metinleri Çevirisi*, 52.

³⁰ İbrahim Ahmet Aydemir, "Türk Hukuk Dili Üzerine Araştırmalar I", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 58/2 (2010), 21.

³¹ Altay, "Hukuk Dilinde Belirsizlik Olgusu ve Çeviride Yarattığı Zorluklar", 126.

³² Oya Çoraylı, *Farklı Metin Türlerinin Çevirisinde Karşılaşılan Sorunlara Eleştirel Bir Bakış* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 16.

³³ Gladys González Matthews, *L'équivalence en traduction juridique: Analyse des traductions au sein de l'Accord de libre-échange Nord-Américain* (Québec: Laval Üniversitesi, Doktora Tezi, 2003), 6; Deliktaşlı, *Türk-Fransız Hukuk Dili ve Hukuk Metinleri Çevirisi*, 113.

³⁴ Deliktaşlı, *Türk-Fransız Hukuk Dili ve Hukuk Metinleri Çevirisi*, 112.

uzmanlar için dahi son derece karmaşık bir durumu ortaya koymaktadır.³⁵ Bu kapsamda hukuk çevirmenlerinden çeviri yaptıkları dillerde uzmanlık seviyesinde bilgi sahibi olmalarının yanı sıra temel hukuk bilgisine hâkim olmaları ve farklı terim ve ifadelerin kültürel bağlamdaki karşılıklarını anlamak ve doğru bir şekilde ifade etmek konusunda yetkin olmaları beklenir.³⁶

Çevirinin amacı kaynak dildeki metnin anlamını koruyarak hedef dildeki kitleye iletmektir. Bu nedenle çeviri anlamı öncelemeyi gerektirir. Kaynak dildeki metnin sadece sözcüğü sözcüğüne çevrildiğinde ortaya çıkan çevirisi yalnızca basit bir aktarım olacaktır. Bu durumda hedef dil kitlesi çeviriden ya hiçbir şey anlamayacak ya da çeviri yanlış anlamaya yol açacaktır. Çevirmenin çeviri sürecinde üstlendiği sorumluluğun bu noktada ne denli önemli olduğu göz ardı edilemez.³⁷

3. Türkçeden Arapçaya Hukuki Metinlerin Çevirisinde Karşılaşılan Temel Zorluklar

3.1. Hukuki Sistem Farklılıkları

Hukuk metnlerinin çevirisinde karşılaşılan temel zorluklardan biri hukuk sistemlerinin ülkeden ülkeye göre farklılık göstermesidir. Her ülke kendi kültürel, tarihsel, siyasi ve toplumsal yapısı doğrultusunda ihtiyaçlarına uygun bir hukuk düzeni oluşturduğu için bu farklılıklar kaçınılmazdır.³⁸ Ülkelerin kendine özgü hukuk sistemlerine sahip olması doğal olarak hukuk dilinde ve hukuki metinlerin oluşturulmasında farklılıklara neden olmaktadır. Bu farklılıklar çevirmenin hukuki metin çevirisinde karşılaştığı zorluklardan birini oluşturur; zira alana özgü terimlerin kullanımı hukuk çevirisinde önemli bir role sahiptir.³⁹ “Hukuk çevirisi söz konusu olduğunda çevirmen diller arası aktarımın yanı sıra sistemler arası bir aktarım gerçekleştirdiğini göz önünde bulundurmalıdır.”⁴⁰ Bir ülkedeki hukuki bir terim başka bir ülkenin hukuk sisteminde farklı bir kullanım şekli olabilir veya o ülkede tam karşılığı bulunmayabilir. Örneğin Almanya’daki eyalet sistemine ait olan “Landgericht” adlı mahkeme türleri Türkiye’de merkezi yönetim sistemi olduğu için mevcut değildir. Çevirmen Alman hukuk sistemi hakkındaki bilgilerini kullanarak hedef kültürdeki amaç ve çevirinin işlevine uygun bir şekilde “Landgericht” kavramının Türkçe karşılığını bulmak durumundadır. Eğer bu kavram çoğunluk tarafından kabul gören bir Türkçe karşılığa sahip değilse çevirmen yaratıcı bir süreçle işlevsel bir eşdeğerlik düzeyini göz önünde bulundurarak gerektiğinde durumu

³⁵ Duygu Özlem Toptan, *Türk Alman Hukuk Sistemlerinde İşleyen Yargı Sürecinde Kullanılan Terminolojilerin Karşılaştırılması* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 25.

³⁶ Özer Erdoğan, “Hukuk Çevirisinde Duyusal Zekânın Önemi ve Karar Mekanizmasına Etkisi”, 549.

³⁷ Ziya Tok, “Kullanma Kılavuzlarının Teknik Çeviri Açısından İncelenmesi”, *Ulakbilge* 5/12 (2017), 933.

³⁸ Deliktaşlı, *Türk-Fransız Hukuk Dili ve Hukuk Metinleri Çevirisi*, 115.

³⁹ Nesrin Deliktaşlı, “Türk-Fransız Hukuk Dilinde Suç Anlamında Kullanılan Terimler ve Çevirilerinde Karşılaşılan Sorunlar”, *International Journal of Language Academy* 7/3 (2019), 122.

⁴⁰ Deniz Kurmel, “Terimbilim Çalışmaları ve Hukuk Çevirisi”, *İletişim ve Medya Bağlamında Çevirmen Başvuru Kitabı* (Ankara: Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları, 2021), 156.

dipnotla açıklar.⁴¹ Yine örneğin Bahreyn Krallığı'ndaki " وَزِيرُ الْعَدْلِ وَالْأَوْقَافِ وَالشُّؤُونِ " (Adalet, Evkaf ve İslam İşleri Bakanı), Umman Sultanlığı'ndaki " وَزِيرُ الْعَدْلِ " (Adalet ve Hukuk İşleri Bakanı) ve " وَالشُّؤُونِ الْقَانُونِيَّةِ " (Sultanlık kararnamesi)⁴³, Katar'daki " وَزِيرُ الْعَدْلِ وَوَزِيرُ الدَّوْلَةِ لِشُّؤُونِ مَجْلِسِ الْوُزَرَاءِ " (Adalet Bakanı ve Kabine İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı)⁴⁴ gibi ifadeler Türkçedeki bazı terimlerle kısmi benzerlik gösterse de tam olarak karşılık bulmamaktadır. Dolayısıyla Türk yargı sistemi ile Arap ülkeleri yargı sistemleri arasındaki yapısal farklılıklar ve buna bağlı olarak kullanılan terimlerin farklılığı Türkçeden Arapçaya hukuki çeviri sürecini daha zorlu hâle getirmektedir. Her iki sistem arasındaki terminolojik uyumsuzluklar çeviri sürecinde çevirmenler için önemli bir zorluk oluşturabilmektedir.

Jean-Claude Gémar, hukuk çevirisinin çevirmen veya çeviri ekibi tarafından mevcut hukuk sistemleriyle karşılaştırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Hukuk çevirisinin tanımı veya özü gereği bir karşılaştırmalı hukuk uygulaması olduğunu ve bu nedenle hukuk çevirisinde hukuk sistemlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesinin gerekli olduğunu belirtmektedir.⁴⁵ Ayrıca Gémar, hukuk sistemlerindeki farklılığın, hukuk çevirisinde karşılaşılan "tek gerçek büyük zorluğu" oluşturduğunu ileri sürmüştür.⁴⁶

Öte yandan Arapça hukuk çevirisinde karşılaşılan önemli sorunlardan biri Arap ülkeleri arasında terminoloji birliğinin olmamasıdır. Bu durumun temel nedeni her ülkenin kendine özgü ulusal hukuk sistemine sahip olmasıdır. Farklı hukuk sistemleri aynı zamanda farklı terim ve kavramların kullanımını da beraberinde getirmiştir.⁴⁷ Örneğin "sanık" için Tunus'ta "طَينِن", Cezayir'de "مَطْنُون", Mısır'da ise "مُتَّهَم" terimleri kullanılır. Benzer şekilde "Bidâyet Mahkemesi" için Suriye ve Mısır'da "مَحْكَمَةُ الْبِدَايَةِ" ve "مَحْكَمَةُ الْبِدَايَةِ" ifadeleri kullanılırken Irak'ta "مَحْكَمَةُ الْبِدَايَةِ" ifadesi kullanılır.⁴⁸ Yine "Anayasa" için Mısır, Lübnan ve Suriye'de "الدُّسُور" ifadesi kullanılır.⁴⁹ Bu farklı kullanım ve kavramlar Türkçeden Arapçaya yapılacak hukuki çevirinin hedef ülkenin kullanımı ve hukuki sistem yapısının dikkate alınarak gerçekleştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Arap ülkeleri arasındaki farklı kullanımlar bazı temel kavramlara kadar uzanmaktadır. Örneğin Cezayir'de قَانُونِ الْأُسْرَةِ (Aile Hukuku) olarak adlandırılan kavram, Mısır'da "قَانُونِ" olarak adlandırılır. Tunus'ta "مَجَلَّةُ الْأَخْوَالِ الشَّخْصِيَّةِ" ve Fas'ta "مُدَوَّنَةُ الْأَخْوَالِ الشَّخْصِيَّةِ" olarak adlandırılır. Arap ülkelerinin hukuk sistemlerinde medeni hukuku ifade eden ortak bir ifade de bulunmamaktadır. Cezayir'de "قَانُونِ الْإِحْرَاءِ الْمَدِينِيَّةِ وَالْإِدَارِيَّةِ", Mısır ve Irak'ta "قَانُونِ الْمُرَافَعَاتِ الْمَدِينِيَّةِ وَالْتَّجَارِيَّةِ", Lübnan'da "أَصُولُ الْمَحَاكِمَاتِ الْمَدِينِيَّةِ" ve Fas'ta "المسطرة"

⁴¹ Arslan, "Akademik Çeviri Eğitiminde Hukuk Çevirisi Çerçevesinde Temel Hukuk Eğitiminin ve Hukuk Metinlerinin İncelenmesinin Önemi", 459-460.

⁴² Vizaretü'l-Adl ve's-Şuuni'l-İslamiyye ve'l-Evkaf, "el-Vüzera" (Erişim 2 Haziran 2024)

⁴³ Vizaretü'l-Adl ve's-Şuuni'l-Kanuniyye, "et-Teşriat" (Erişim 2 Haziran 2024)

⁴⁴ Mektebetü'l-İttisali'l-Hükûmi, "Meclisü'l-vüzera" (Erişim 04 Haziran 2024)

⁴⁵ Jean-Claude Gémar, "L'analyse comparée en traduction juridique, ses enjeux, sa nécessité", *International Journal for the Semiotics of Law - Revue internationale de Sémiotique juridique* 31/4 (Aralık 2018), 958; Deliktaşlı, *Türk-Fransız Hukuk Dili ve Hukuk Metinleri Çevirisi*, 111.

⁴⁶ Gémar, "La traduction juridique et son enseignement : aspects théoriques et pratiques", 44: Deliktaşlı, *Türk-Fransız Hukuk Dili ve Hukuk Metinleri Çevirisi*, 115.

⁴⁷ Sezer Yılmaz, *Arapça Modern Hukuk Terminolojisi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 32.

⁴⁸ Reda Hamed Kotb Saad, "Zum Problem der Sprachlichen Variation beim Übersetzen Arabisch-Deutscher Rechtstexte", *Camiatü'l-Ezher* 27 (2021), 2299.

⁴⁹ Yılmaz, *Arapça Modern Hukuk Terminolojisi*, 32.

”الْمَدَنِيَّة“ olarak adlandırılırken Tunus'ta ”مَجَلَّةُ الْإِجْرَاءَاتِ الْمَدَنِيَّةِ وَالتَّجَارِيَّةِ“ olarak ifade edilmektedir.⁵⁰

Bu noktada şunu da belirtmek gerekir ki; Arap ülkelerindeki farklı terim kullanımı genellikle o ülkelerin siyasi yönetiminin farklılığına da bağlıdır. Ülkenin yönetim biçimi başkanlık, krallık, prenslik veya sultanlık olup olmadığına göre değişiklik gösterir. Örneğin, ”kararname“ terimi Mısır'da ”مَرْسُوم“ veya ”قَرَار“ olarak adlandırılırken Fas'ta ”شَرِيف ظَهْر“ olarak ifade edilir. İslam hukuk ekolleri de terimlerin kullanımında etkili olmuştur. Fas'ta Maliki ekolünün hâkim olması belirli terimlerin seçiminde etkili olmuştur. Bu nedenle Fas'ta ”kanun“ anlamında ”مُدَوَّنَةٌ“ terimi kullanılırken Mısır'da ”قَانُون“ olarak adlandırılır. ”iş kanunu“ gibi ifadelerde de bu farklılık görülür; Fas'ta ”مُدَوَّنَةُ الشُّغْلِ“ olarak adlandırılırken Mısır'da ”قَانُونُ الْعَمَلِ“ olarak ifade edilir. Fas'taki bu terimlerin seçimi Maliki hukuk kitaplarının terminolojisine dayanmaktadır.⁵¹ Anlaşılacağı üzere çevirmenlerin sadece Türk ve Arap hukuk sistemleri arasındaki farklılıklarla değil aynı zamanda Arap ülkeleri içindeki terminolojik çeşitlilikle de başa çıkmaları gerekmektedir. Tercümanlar Türkçeden Arapçaya aktarım yaparken bu farklılıkları dikkate alarak doğru terimi seçmek durumundadır.

Gruntar Jermol, hukuki terimlerin hedef kitleye doğru bir şekilde aktarılması için kaynak ve hedef sistemleri de iyi anlamak gerektiğini ifade eder.⁵² Hukuk çevirisinde dikkate alınması gereken pek çok faktör bulunmaktadır ve bu faktörlerin bir araya gelmesiyle işlevsel bir metin oluşturulabilir.⁵³ Hukuk çevirilerinde işlevsel iletişimin sağlanması oldukça önemlidir. Bu nedenle çeviri öncesinde metin çözümlemesi yapılmalıdır. Her iki ülkenin hukuk sistemleri ve kültürleri farklı olduğundan terimlerin kavramsal eşdeğerlikleri belirlenmeli ve uygun bağlamda seçilmelidir. Metin şekil açısından diğer ülkenin geleneğine uyması gerektiğinden ön çalışma ve bilgi toplama aşaması gereklidir. Hukuk çevirilerinde karmaşık bir jargon bulunması nedeniyle çevirmenin işini kolaylaştırmak için bu adımlar önemlidir.⁵⁴ Dolayısıyla Türkçeden Arapçaya çeviri sürecinde işlevsel iletişimin sağlanması için öncelikle Türk ve Arap hukuk sistemleri arasındaki farklılıkların anlaşılması gereklidir. Ardından çeviri öncesinde Türkçe metnin çözümlemesi yapılmalı ve terimlerin kavramsal eşdeğerlikleri belirlenmelidir. Her iki dilin kültürel ve hukuki bağlarının farklılıkları göz önünde bulundurularak uygun terimler seçilmelidir.

3.2. Teknik Terimler

Hukuk dilinin en belirgin özelliği son derece sağlam ve köklü bir terminolojiye sahip

⁵⁰ Emine Kuvati, ”Tercümetü'l-Mustalahi'l-Kanuni Fi Zilli Teaddüdiyyeti'l-Enzimetü'l-Kanuniyye“, *Mecelletü'l-Vahat lil-Buhus ve'd-Dirasat* 10/1 (2017), 526.

⁵¹ Saad, ”Zum Problem der Sprachlichen Variation beim Übersetzen Arabisch- Deutscher Rechtstexte“, 2300.

⁵² Gruntar Jermol, ”Übersetzen von Rechtstexten- Einige Didaktische Hinweise“, *Lebende Sprachen* 57/1 (2012), 56-58; Arslan, ”Akademik Çeviri Eğitiminde Hukuk Çevirisi Çerçevesinde Temel Hukuk Eğitiminin ve Hukuk Metinlerinin İncelenmesinin Önemi“, 454.

⁵³ Kurmel, ”Terimbilim Çalışmaları ve Hukuk Çevirisi“, 156.

⁵⁴ Toptan, *Türk Alman Hukuk Sistemlerinde İşleyen Yargı Sürecinde Kullanılan Terminolojilerin Karşılaştırılması*, 31.

olmasıdır.⁵⁵ Bu nedenle çeviri sürecinde kaynak metindeki terimlerin bağlamını anlamak ve hedef dildeki en uygun eşdeğerleri bulmak son derece önemlidir.

Hukuki terimlerin hedef dilde birden çok karşılığı olabilir ve bu karşılıklar arasında ince farklar bulunabilir. Örneğin “kanun” kelimesi Arapçaya “قانون، نظام، تشريع” gibi farklı terimlerle çevrilebilir. Benzer şekilde “hapis cezası” ifadesi “عُقُوبَة الْحَبْس” ve “عُقُوبَة السَّجْن” ifadeleriyle çevrilmektedir, fakat hepsinin arasında anlam bakımından belirli nüanslar⁵⁶ bulunmaktadır. Bu terimleri birbirinin yerine kullanmak çevirilerde bazen hatalara ve anlam kayıplarına yol açabilir. Bu nedenle çeviri yapılrken kaynak metnin bağlamı dikkate alınarak hangisinin kastedildiğinin doğru bir şekilde belirlenmesi önemlidir.

Terim çevirisi sırasında dikkate alınması gereken bir diğer önemli husus, farklı hukuk dallarının aynı terimi farklı anlamlarda kullanabilmesi olasıdır. Çeviri yapılırken metinde geçen terimin hangi anlamının esas alınması gerektiği titizlikle araştırılmalıdır. Farklı anlamların göz ardı edilmesi çeviri sürecinde karışıklıklara ve hatta hukuki yanlışlıklara neden olabilir. Deliktaşlı, çeviri sürecinde terimlerin eşdeğerlerini bulma konusunda ortaya çıkabilecek zorlukları şu şekilde sıralamıştır:

1- Hedef dilde kavramların karşılığının bulunmaması

2- Terimlerin çok anlamlı olması

3- Aynı durumu ifade etmek için farklı bağlamlarda farklı terimlerin kullanılması.⁵⁷

Öte yandan Arapçanın farklı lehçeleri, bölgesel hukuki uygulamalarda önemli rol oynamaktadır. Bilindiği üzere Arapça klasik Arapça, modern Arapça ve yerel lehçeler gibi çeşitli dil seviyelerini içeren geniş bir dil yelpazesine sahiptir. Günümüzde Arap dünyasında modern Arapça, ortak yazı ve kültür dili olarak kabul edilirken günlük iletişimde ise modern Arap lehçeleri tercih edilmektedir. Bu yerel lehçeler dilin yapısının yanı sıra kültürel bağlam, yaşam tarzı ve toplumsal özelliklerden kaynaklanan farklılıkları içerir.⁵⁸ Dolayısıyla bu lehçeler arasında zaman zaman önemli farklılıklar gözlemlenebilir. Özellikle Fas, Cezayir ve Tunus gibi Kuzey Afrika ülkelerinde kullanılan lehçelerde bazen belirgin farklılıklar bulunmaktadır.⁵⁹ Bölgesel kullanımlar (diyalektler) hukuk dili üzerinde de etkili olmaktadır. Örneğin شريف ظهير (Kraliyet Kararnamesi), أَلْمَسْوَغ (kiralayan) أَلْمَسْوَغ (kiracı)، الأختصاص الترابي (Bölgesel yargı yetkisi)، أَلْمِسْطَرَة أَلْجَرَائِيَة (ceza kanunu) gibi ifadeler bu farklılıklara örnek olarak verilebilir. Yine örneğin مَصْلَحَة kelimesi Arapçada “menfaat”, “yarar” veya “kâr” gibi anlamlara gelir. Ancak bu kelime Mısır Arapçasında “daire” veya “kurum” manasında kullanılır.⁶⁰ Dolayısıyla bu durum çeviri sürecinde bazı ek zorluklara neden olabilir. Çevirmen

⁵⁵ Aydemir, “Türk Hukuk Dili Üzerine Araştırmalar I”, 25.

⁵⁶ “السجن” ifadesi uzun süreli hapis cezasını ifade ederken, “الحبس” ise daha kısa süreli hapis cezasını ifade eder ve genellikle bir ay ile üç yıl arasında değişen bir ceza süresini kapsar. Bk. Salim Said Hayki, “Hel Tarifu mâ Huve'l-Fark Beyne'l-Habs ve's-Sicn?”, *Alkhaleej* (Erişim 12 Şubat 2024).

⁵⁷ Deliktaşlı, *Türk-Fransız Hukuk Dili ve Hukuk Metinleri Çevirisi*, 120.

⁵⁸ Merve Özsüllü - Mehmet Ali Kılıç Araz, “Modern Standart Arapça ve Ürdün Lehçelerinde Soru Edatlarının Karşılaştırmalı Bir Analizi”, *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 23/2 (2023), 498.

⁵⁹ Ramazan Kılıç, “Başlangıcından Bugüne Arap Dilinde Yaşanan Kırılmalar” (Uluslararası Ortadoğu Kongresi (Dil, Tarih ve Edebiyat), Ankara, 2017), 2/239.

⁶⁰ Hacibekiroğlu, “Arap Dilinin Yapısından Kaynaklanan Çeviri Zorlukları”, 81.

Türkçeden Arapçaya çeviri işlemini gerçekleştirirken kaynak metnin hangi hedef kitleye yönelik olduğu hususunu dikkate almalı ve ona göre uygun terimleri seçmelidir.

Türkçeden Arapçaya çeviri yapılırken özellikle Arapça kökenli kelimelerin dikkatlice ele alınması gerekmektedir. İnançla birlikte Türkçe üzerinde etkisi başlayan Arapça başlangıçta sadece dinî terimlerin Türkçeye yerleşmesine yol açarken zamanla Türkler ve Araplar arasındaki inanç kaynaklı yakınlık ve Anadolu'da kurulan büyük Türk devletlerinin sadece inançlarını değil aynı zamanda devlet yapılarını ve hukuk sistemlerini de İslam dinine göre şekillendirmeleri Arapçanın Türkçe üzerindeki etkisini artırmıştır. Bu durum Arapça kelimelerin yoğun olarak kullanıldığı bir dil anlayışının ortaya çıkmasına neden olmuştur.⁶¹

Arapça kökenli kelimeler kuşkusuz ki Türk hukuk terminolojisinde de önemli bir yer tutmaktadır. Uzmanlık alan terimlerine bakıldığında diğer türlerde genellikle Batı kökenli terimlere sıkça rastlanırken Türk hukuki metinlerinde Arapça ve Farsça kökenli terimlere daha sık rastlanmaktadır.⁶²

Arapça kökenli hukuk terimlerinin Türkçedeki sık kullanımı Türkçeden Arapçaya çeviri süreçlerinde bazı kolaylıklar sağlasa da tercümanların dikkatli olması gereken birtakım zorlukları da beraberinde getirmektedir. Nitekim Türkçeye geçen bazı Arapça kökenli sözcükler orijinal biçimiyle alınmasına rağmen zaman içinde belirli değişimlere uğramıştır.⁶³ Örneğin Türk hukuk dilinde kullanılan “feragat” (فَرَاعَات) terimi Arapçada “boşluklar, açıklıklar”⁶⁴ anlamına gelirken Türkçede anlam değişikliğine uğrayarak “hakkından kendi isteğiyle vazgeçme” manasında kullanılmaktadır.⁶⁵ Hukuk terminolojisinde bu tür örnekler sıkça rastlamak mümkündür:

- **Mevzuat**⁶⁶ (مَوْضُوعَات)

Arapça Anlamı : Konular, meseleler.⁶⁷

Türk Hukuk Dilindeki Anlamı : “Bir ülkede yürürlükte olan yasa, tüzük, yönetmelik ve benzerinin bütünü.”

⁶¹ Fecri Yavı, “Tatar Türkçesindeki Arapça Kökenli Kelimelerde Anlam Değişimleri”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 20/1 (2020), 98.

⁶² Sezer Yılmaz, “Askerî ve Hukukî Çevirilerde Çevirmenin Rolü”, *Turkish Studies - Language* 16/4 (2021), 2706.

⁶³ Murat Demir, “Arapçadan Osmanlıcaya Geçen Sözcüklerin Anlamsal Açından İncelenmesi”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum* 7/19 (15 Nisan 2018), 125.

⁶⁴ Bekir Topaloğlu - Hayrettin Karaman, *Arapça-Türkçe Yeni Kamus* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005), 316; Mehmet Maksudoğlu, *Arapça-Türkçe Öğretici Sözlük* (İstanbul: İFA, 2015), 316.

⁶⁵ Emrullah İşler, *Türkçede Anlam Kaymasına Uğrayan Arapça Kelime ve Kelime Grupları* (İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1997), 43; Selahattin Bağdatlı, *Hukuk Sözlüğü* (İstanbul: Derin Yayınları, 2015), 179; Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Hukuk Sözlüğü “Feragat” (Erişim 05 Haziran 2024); Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lügati* (Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1991), 94.

⁶⁶ İşler, *Türkçede Anlam Kaymasına Uğrayan Arapça Kelime ve Kelime Grupları*, 98; Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Hukuk Sözlüğü “Mevzuat”; Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lügati* 233; Bağdatlı, *Hukuk Sözlüğü*, 385.

⁶⁷ Maksudoğlu, *Arapça-Türkçe Öğretici Sözlük*, 394.

• **Mübaşir**⁶⁸ (مُبَايِر)

Arapça Anlamı	: Doğrudan, aracıdır. ⁶⁹
Türk Hukuk Dilindeki Anlamı	:Mahkemede duruşmaya girecekleri ve tanıkları çağırın, yargıcın emirlerini bildiren kâğıtları getirip götürün görevli.”

• **Usul** (أُصُول)

Arapça Anlamı	:Temel, kök, asıl anlamlarına gelen “أصل” kelimesinin çoğuludur. ⁷⁰
Türk Hukuk Dilindeki Anlamı	:Bir hukuksal işlemin yapılmasında uyulması öngörülen biçimsel kural. Prosedür. ⁷¹

• **Vade** (وَعْد)

Arapça Anlamı	:Söz vermek. ⁷²
Türk Hukuk Dilindeki Anlamı	:Bir borcun ifası için konan süre. ⁷³

Örneklerden anlaşılacağı üzere Arapça kökenli kelimeler Türk hukuk dilinde farklı anlamlar kazanarak anlam değişimine uğramıştır. Bu durum tercüme sürecinde karmaşıklığa yol açabilir ve yanlış kullanımlara neden olabilir. Tercüman Arapça kökenli kelimeleri zihninde belirli bir anlamla ilişkilendirebilir ve bu durumda kelimenin Türkçedeki özgün anlamı ile Arapça anlamı arasında bir karışıklık yaşayabilir. Örnek vermek gerekirse; “İthalat ve ihracat işlemleri dış ticaret mevzuatına uygun olarak gerçekleştirilmelidir” cümlesi Arapçaya çevrilmek istendiğinde “mevzuat” teriminin Türk hukuk dilindeki özgün anlamı ile Arapçadaki kullanımı arasındaki farklılıklara dikkat edilmesi gerekmektedir. “Mevzuat” terimi Türk hukuk dilinde yasa, tüzük ve yönetmelik gibi hukuki kuralları⁷⁴ ifade ederken Arap hukuk sisteminde bu terime karşılık olarak genellikle “تَشْرِيعَات”⁷⁵ veya “أَحْكَام”⁷⁶ ifadeleri kullanılır. Bu bağlamda cümle Arapçaya “إنَّ عَمَلِيَّاتِ الْإِسْتِيزَادِ وَالنَّصْبِ يَجِبُ أَنْ تَبَيَّنَ وَفَقًا لِتَشْرِيعَاتِ التَّجَارَةِ الْخَارِجِيَّةِ” şeklinde çevrilebilir. Bu örnek cümlede “mevzuat” terimi için “تَشْرِيعَات” ifadesi kullanılmıştır. Ancak sadece Arapça kelimeye odaklanarak “تَشْرِيعَات” ifadesi yerine “مَوْضُوعَات” kelimesinin kullanılması cümle anlamının önemli ölçüde değişmesine neden olacaktır. Dolayısıyla Türkçeden Arapçaya çeviri yapılırken bu farklılıkların göz önünde bulundurulması ve cümlelerin bağlamına uygun terim tercihlerinin yapılması metnin

⁶⁸ İşler, *Türkçede Anlam Kaymasına Uğrayan Arapça Kelime ve Kelime Grupları*, 103; Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lügati*, 250; Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Hukuk Sözlüğü “Mübaşir”.

⁶⁹ Maksudoğlu, *Arapça-Türkçe Öğretici Sözlük*, 361.

⁷⁰ Maksudoğlu, *Arapça-Türkçe Öğretici Sözlük*, 44; Topaloğlu - Karaman, *Arapça-Türkçe Yeni Kâmus*,9 .

⁷¹ Bağdatlı, *Hukuk Sözlüğü*, 572; Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lügati*, 349.

⁷² Topaloğlu - Karaman, *Arapça-Türkçe Yeni Kâmus*, 497; Maksudoğlu, *Arapça-Türkçe Öğretici Sözlük*, 421.

⁷³ Bağdatlı, *Hukuk Sözlüğü*, 579; Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lügati*, 351.

⁷⁴ Bağdatlı, *Hukuk Sözlüğü*, 385; Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lügati*, 233.

⁷⁵ Yılmaz Sezer, *Arapça-Türkçe-İngilizce Hukuk Terimleri Sözlüğü*, ed. Ömer Acar (İstanbul: Cantaş, 2017), 31.

⁷⁶ Sezer, *Arapça-Türkçe-İngilizce Hukuk Terimleri Sözlüğü*, 9.

doğruluğu ve anlaşılabilirliği açısından önem arz etmektedir.

Öte yandan Türkçe günlük dilde belirli bir anlamda kullanılan bazı kelimeler hukuk alanında farklı anlamlar taşıyabilir.⁷⁷ Mehmet Tahir Öncü, hukuk dilinin günlük dildeki ifadelerle biçimsel olarak benzer ifadeler içermesine rağmen anlambilimsel olarak sapmalar gösterdiğini belirtir.⁷⁸ Altay, yasa dilinin belirgin özelliklerinden birinin günlük dilde yaygın olarak kullanılan bazı sözcüklerin hukuki metinlerde kullanıldığında tamamen farklı anlamlar kazanması olduğunu belirtir. Bu durumun dili bilenler için dahi karmaşıklığa yol açabileceğini ifade eder.⁷⁹ Bazı terimlerin ise hukuk alanı dışındaki kişiler için tamamen muamma olduğunu belirtir.⁸⁰ Hukuk alanında yaygın olarak kullanılan bazı sözcüklerin hukuki ve günlük dildeki anlamları arasındaki farklar aşağıdaki gibi örneklendirilebilir:

Kelime	Kelimenin Genel Anlamı	Kelimenin Hukuki Anlamı
Ayıp	“Toplumun ahlak kurallarına aykırı olan, utanılacak durum veya davranış.” ⁸¹	“Bir eşyanın değerini düşüren hukuksal ya da maddi eksiklik, kusur.” ⁸²
Ecel	Hayatın sonu, ölüm zamanı. ⁸³	Süre, vade. ⁸⁴
Ehliyet	1. Sürücü belgesi 2. Uсталık, uzluk. ⁸⁵	Kişinin haklara sahip olma, bunları kullanma, borçlar ve sorumluluklar yüklenbilme yeteneği.” ⁸⁶
İslah	Düzeltilme, iyileştirme. ⁸⁷	“Bir davada yapılan usul işlemlerinin

⁷⁷ Işıl (İnce) Özyıldırım, “Türk Yasa Dili”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 16/1 (1999), 94.

⁷⁸ Mehmet Tahir Öncü, “Türk Muhakeme İletişiminde Hukuk Dili ve Önemi”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5/10 (2013), 78.

⁷⁹ Ayfer Altay, “İngilizce ve Türkçe Hukuk Dillerinin Özellikleri: Karşılaştırmalı Bir Çalışma”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (2002), 24.

⁸⁰ Altay, “Hukuk Dilinde Belirsizlik Olgusu ve Çeviride Yarattığı Zorluklar”, 137.

⁸¹ Şükrü Haluk Akalın vd., *Türkçe Sözlük* (Ankara: TDK Yayınları, 2011), 204.

⁸² Bağdatlı, *Hukuk Sözlüğü*, 56; Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lügati*, 27.

⁸³ Akalın vd., *Türkçe Sözlük*, 752.

⁸⁴ Akalın vd., *Türkçe Sözlük*, 153; Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lügati*, 79.

⁸⁵ Akalın vd., *Türkçe Sözlük*, 765.

⁸⁶ Bağdatlı, *Hukuk Sözlüğü*, 155; Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lügati*, 81.

⁸⁷ Akalın vd., *Türkçe Sözlük*, 1129.

		düzeltilmesi.” ⁸⁸
Kabahat	“Uygunsuz hareket, çirkin, yakışıksız davranış.” ⁸⁹	Hafif suç. ⁹⁰
Kaza	“İstem dışı umulmayan bir olay dolayısıyla bir kimsenin, bir nesnenin veya bir aracın zarara uğraması.” ⁹¹	Yargı ⁹² Kazaî karar: Yargı kararı ⁹³
Tasarruf	Para biriktirme, artırım. ⁹⁴	“Bir hakkı doğrudan doğruya etkileyen, onu değiştiren ya da ortadan kaldıran hukuksal işlem.” ⁹⁵

Örneklerden anlaşıldığı üzere günlük dilde kullanılan bazı kelimeler hukuk dilinde farklı anlamlar kazanmıştır. Özellikle Arapça kökenli kelimelerin Türkçedeki kullanımının karmaşıklığı Türkçeden Arapçaya yapılan çeviri sürecini daha da zorlaştırabilir. Bu durumda çevirmenlerin sadece Arapça kökenli kelimelerin Türkçe ve Arapça arasındaki kullanım farklılıklarını değil aynı zamanda Türkçedeki günlük konuşma dilindeki anlamı ile hukuki bağlamları arasındaki farkları da göz önünde bulundurarak çeviri yapması gerekecektir. Örneğin “ifade ʿāḍı” kelimesi Arapçada “kazanmak, kazandırmak, kazanç, ifade” anlamlarına gelirken Türkçede günlük dilde “anlatım, deyiş, bir duyguyu yüz aracılığıyla anlatan belirtilerin bütünü” anlamlarına gelmektedir. Ancak Türkçe hukuk dilinde “mahkemede tanık ve sanıkların olay hakkında sözlü açıklamaları” anlamında kullanılmaktadır.⁹⁶ Dolayısıyla çevirmenlerin Arapça kökenli kelimelerin hem iki dil (Türkçe ve Arapça) arasındaki kullanım farklılıklarını dikkate almaları hem de hukuk dilindeki bağlamını doğru bir şekilde aktarmaları gerekmektedir.

Uzmanlık metinlerinin çevirisinde en büyük zorluk terimlerle ilgilidir ve genellikle yapılan çeviri hataları terimin yanlış seçilmesinden kaynaklanır.⁹⁷ Bu nedenle terminoloji araştırması yapmak çeviri sürecinin önemli bir parçasıdır. Çeviri yaparken öncelikle kaynak metinde geçen kelimelerin hukuk dilindeki anlamlarının belirlenmesi ve ardından hedef dildeki karşılıklarının belirlenmesi gerekir. Çevirmenin alan

⁸⁸ Bağdatlı, *Hukuk Sözlüğü*, 250; Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lügati*, 167.

⁸⁹ Akalın vd., *Türkçe Sözlük*, 1247.

⁹⁰ Bağdatlı, *Hukuk Sözlüğü*, 303; Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lügati*, 181.

⁹¹ Akalın vd., *Türkçe Sözlük*, 1370.

⁹² Bağdatlı, *Hukuk Sözlüğü*, 323; Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lügati*, 194.

⁹³ Bağdatlı, *Hukuk Sözlüğü*, 323.

⁹⁴ Akalın vd., *Türkçe Sözlük*, 2275.

⁹⁵ Bağdatlı, *Hukuk Sözlüğü*, 539; Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lügati*, 323.

⁹⁶ İşler, *Türkçede Anlam Kaymasına Uğrayan Arapça Kelime ve Kelime Grupları*, 65; Maksudoğlu, *Arapça-Türkçe Öğretici Sözlük*, 53; Akalın vd., *Türkçe Sözlük*, 1153; Bağdatlı, *Hukuk Sözlüğü*, 263.

⁹⁷ Deliktaşlı, “Türk-Fransız Hukuk Dilinde Suç Anlamında Kullanılan Terimler ve Çevirilerinde Karşılaşılan Sorunlar”, 114.

araştırması yapmadan terimleri sözlükteki anlamlarıyla doğrudan metne aktarması çeviri hatalarına yol açabilir. Terimin hedef dilde en uygun karşılığını bulmak ve bu temel üzerine çeviri yapmak oldukça önemlidir. Özellikle hukuk metninin çevirisinde eşdeğerlik ve işlevsel eşdeğerlik öne çıkan faktörlerdir.⁹⁸ Hukuk çevirmenleri için terimler mesleki yaşamın temel bir parçasını oluşturur. Bir çevirmenin başarılı olabilmesi hukuk alanını ve özellikle hukuk terimlerini tanıması ve bilmesine bağlıdır.⁹⁹

3.3. Kültürel Farklılıklar

Dil ve kültür birbirine sıkı bir şekilde bağlıdır ve her çeviri olgusu aynı zamanda bir kültürel aktarımdır.¹⁰⁰ Akşit Göktürk'e göre çeviri yalnızca anlamın bir dilden başka bir dile aktarılması değildir. Her dil içinde bulunduğu toplumun kültürel yapılarını, değerlerini, geleneklerini, davranış biçimlerini ve yaşam tarzını yansıtır. Bir dilin metni sadece kelime anlamlarından ibaret değildir aynı zamanda o dilin toplumunun yaşam tarzını ve kültürel bağlamını da taşır. Dolayısıyla bir çeviri aynı zamanda o dilin derinliklerinde saklı olan kültürel zenginliği de aktarmak anlamına gelir.¹⁰¹ Bu nedenle çeviri yaparken sadece kelime anlamını değil aynı zamanda kültürel bağlamı da dikkate almak önemlidir. Aksi takdirde bazı kültürel detaylar kaybolabilir veya yanlış yorumlamalara yol açabilir. Sıla Mutlu, *Hukuk Çevirilerinde Ortaya Çıkan Çeviri Sorunlarının Boşanma Davaları Örneğinde İncelenmesi* adlı tez çalışmasında hukuk çevirisi sırasında karşılaştığı birtakım zorlukları ve bu zorlukların üstesinden gelmek için tercih ettiği çözüm yollarına değinmiştir. Örneğin Almandaki "Scheidung durch Urteil" ifadesini Türkçeye çevirirken Türk Medeni Kanunu'nda bu ifadenin doğrudan bir karşılığının bulunmaması nedeniyle "Mahkeme Kararı ile Boşanma" ifadesini tercih ettiğini belirtmiştir. Benzer şekilde "Vermutung für das Scheitern" ifadesini çevirirken Türk kültüründeki kullanımları dikkate alarak "şiddetli geçimsizlik" ifadesini seçtiğini aktarmıştır.¹⁰²

Hukuk metinleri diğer metin türleri gibi bir toplumun kültürünü, tarihini ve değerlerini yansıtan metinlerdir. Katharina Reiß ve J. Vermeer Hans, hukuk metninin çevirisini kendi çeviri anlayışlarına dayanarak "kültür transferinin özel bir türü" olarak açıklarlar. Onlara göre hukuk metninin çevirisi bir kültürdeki hukuki düzenlemelerin o kültürün kendisini yansıttığı için kültür transferinin özel bir türünü oluşturur.¹⁰³ Bu

⁹⁸Deliktaşlı, "Türk-Fransız Hukuk Dilinde Suç Anlamında Kullanılan Terimler ve Çevirilerinde Karşılaşılan Sorunlar", 114.

⁹⁹Deliktaşlı, "Türk-Fransız Hukuk Dilinde Suç Anlamında Kullanılan Terimler ve Çevirilerinde Karşılaşılan Sorunlar", 105.

¹⁰⁰Fatıma Gimatdinova Çağaç, "Kültürlerarası İletişim Olarak Çeviri ve Kültür Edinci", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11/59 (2018), 127.

¹⁰¹ Akşit Göktürk, *Çeviri: Dillerin Dili* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994), 15.

¹⁰²Sıla Mutlu, *Hukuk Çevirilerinde Ortaya Çıkan Çeviri Sorunlarının Boşanma Davaları Örneğinde İncelenmesi* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 69-70.

¹⁰³Katharina Reiß - J. Vermeer Hans, *Grundlegung einer Allgemeinen Translationstheorie* (Tübingen: Niemeyer Verlag, 1984), 13; Arslan, "Akademik Çeviri Eğitiminde Hukuk Çevirisi Çerçevesinde Temel Hukuk Eğitiminin ve Hukuk Metninin İncelenmesinin Önemi", 457.

nedenle hukuki metinlerin başka bir kültüre çevrilmesi hukuki sistemler ve kültürel farklılıklar arasında bir köprü oluşturmayı gerektirir.

Kültürel farklılıklar hukuki terimlerin ve kavramların anlamı ve yorumu üzerinde önemli etkilere sahiptir. Bu nedenle hukuki bir metnin çevirisi sırasında kaynak ve hedef kültür arasındaki farklılıkların göz önünde bulundurulması metnin doğru bir şekilde anlaşılması açısından önem arz eder. Bir hukuki terim bir kültürde kesin bir anlama sahipken başka bir kültürde farklı bir anlam taşıyabilir veya tamamen farklı bir terimle karşılanabilir. Örneğin bazı ülkeler çocuk hakları, kadın hakları, aile hukuku, evlilik ve boşanma konularında çok farklı düzenlemelere ve yaklaşımlara sahip olabilir. Ayrıca evlilik yaşı, evlilik türleri ve boşanma nedenleri gibi konularda da ülkeler arasında büyük farklılık görülebilir. Bazı ülkelerde boşanma prosedürleri daha esnek ve hızlıken diğer ülkelerde boşanma süreci daha katı ve geleneksel bir yapıya sahip olabilir. Söz gelimi Finlandiya ve İsveç gibi ülkeler aile kurumuna son derece liberal bir yaklaşıma sahiptir. Bu ülkelerde evlilik ve boşanma süreçleri daha esnek ve kolay olabilmektedir. Kusura dayalı boşanma sebebine ihtiyaç duyulmayabilir. Öte yandan İrlanda ve diğer Katolik kültüre sahip ülkelerde aile hukukuna farklı bir yaklaşım hâkimdir. Bu ülkelerde evlilik ve boşanma süreçleri daha katı ve geleneksel olabilmektedir.¹⁰⁴ Bu gibi farklı yaklaşımlar hukuki çeviride büyük önem taşır. Bir başka örnek vermek gerekirse, Suudi Arabistan'da en üst seviyesinde şer'î hükümler (İslam hukuku) yer alırken bunu "نِظَام" adı verilen kanunlar, daha alt seviyede yönetmelikler (لَايِحَة), genelgeler ve diğer yasal düzenlemeler takip etmektedir. Devletin temel organlarını, kurumlarını ve işleyişini düzenleyen aynı zamanda devlet ile vatandaş arasındaki ilişkileri belirleyen en üst düzeydeki düzenlemeye "النظام الأساسي للحكم" (Temel Yönetim Nizamı) denir. Ancak Suudi Arabistan'da bu en üst seviyedeki düzenlemeye "Anayasa" (دُسْتُور) adı vermekten kaçınılmaktadır. Bunun yerine Temel Yönetim Nizamı'nda devletin anayasasının Kur'an ve sünnet olduğu vurgulanmıştır. Yönetimin yetkisinin Kur'an ve sünnetten geldiği ve bu kutsal kaynakların hem Temel Yönetim Nizamı'na hem de diğer düzenlemelere hükmettiği belirtilmiştir.¹⁰⁵

Kültürel farklılıkların çeviri sürecinde dikkate alınmaması metnin yanlış anlaşılmasına ve hukuki anlamda sorunlara yol açmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle hukuki metinlerin çevirisinde kültürel farklılıkların göz önünde bulundurulması başarılı bir çeviri için önemli bir faktördür. Çeviri sürecinde dil bilgisi ve çeviri becerisi kadar kültürel anlayış ve kültür edincinin de önemi büyüktür.¹⁰⁶ Çeviride elbette farklı düzeyler veya en azından katmanlar mevcuttur. Aynı zamanda çeviri sürecinde her zaman derin hukuk-kültür bilgisine ihtiyaç duyulmayabilir. Ancak konular terminoloji veya keskin hukuki yorumları içeriyorsa bu tür zorluklar arttıkça sorunlar daha da karmaşık hâle gelebilir. Bu durumda derin hukuk-kültür bilgisi büyük bir önem arz

¹⁰⁴Hüseyin Akif Karaca, "Boşanma ve Ayrılığa Uygulanacak Hukuk Konusundaki Avrupa Konseyi Roma III Tüzüğü Kapsamında Hukuk Seçimi", *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi* 27/2 (2019), 243.

¹⁰⁵Mehmet Ali Yargı, "Suudi Arabistan'da Mezhebe Bağlılık Resmî Uygulamalar Çerçevesinde Bir İnceleme", *Rahmet ve Çatışma Bağlamında İslam Mezhepleri Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, ed. Halit Çalış vd. (Karaman: Karaman İslami İlimler Derneği Yayınları, 2016), 1/125-126.

¹⁰⁶Gimatdinova Çağaç, "Kültürlerarası İletişim Olarak Çeviri ve Kültür Edinci", 129.

eder.¹⁰⁷

3.4. Kısaltmaların Kullanımı

Kısaltmalar yazılı iletişim, haber metinleri, bilimsel yayınlar, resmî yazışmalar, tıp, hukuk, uluslararası ilişkiler gibi pek çok farklı metin türünde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.¹⁰⁸ Kısaltmaların çevirisinde sözcük ve tümcelerin çevirisinde olduğu gibi bazı zorluklar yaşanabilir.¹⁰⁹ Hukuk metinlerinde sıkça kullanılan kısaltmalar hukukçular tarafından bilinmekte ve anlaşılmaktadır. Bu kısaltmalar uzmanlar arasındaki iletişimi kolaylaştırırken hukuk alanında uzman olmayanlar veya çeviri yapanlar için bazı zorluklar doğurabilir. Özellikle zamanla yarışan bir çevirmen için metni anlamak ve bu kısaltmaların açılımlarını araştırmak zaman kaybına neden olabilir.¹¹⁰ Zira açılımları ilk kullanımda belirtilmeyen kısaltmalar mevcuttur; bu durumda çevirmenin metnin kapsamına göre kısaltmaları araştırması gerekmektedir.¹¹¹ Bu durumun sonucunda ortaya çıkan zaman kaybı aslında zamandan tasarruf etmeyi amaçlayan kısaltma kullanımıyla çelişmektedir.¹¹²

Uluslararası kısaltmalar sınırları aşarak diğer ülkelerce tanınan ve kabul edilen kuruluşların kısaltmalarını içerir. Örneğin Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), Türk Dil Kurumu (TDK), Türk Hava Yolları (THY) gibi. Ulusal kısaltmalar ise sadece ilgili ülkede bilinen ve kullanılan kısaltmaları içerir. Örneğin “Çeviren” sözcüğü için Çev., “Albay” sözcüğü için Alb., “Emeklilikte Yaşa Takılanlar” tanımı için EYT vb.¹¹³

Türkçede bazen bir kavram veya kurum için birden fazla kısaltma kullanılır; örneğin “bakınız” için (bak., bk., bkz., bknz.), “Türkiye Radyo Televizyon Üst Kurulu” için (RTÜK, RÜTÜK, RETÜK, RTK) gibi.¹¹⁴ Bu durum çeviri sürecinde zaman zaman karışıklıklara yol açabilir ve bir birlik olmaması nedeniyle çevirmenler hangi kısaltmayı kullanacakları konusunda tereddüt yaşayabilir.

Kısaltmaların çevirisinde dikkate alınması gereken bir diğer önemli nokta da kısaltmalar arasındaki benzerliklerdir. Bu durum çeviri sürecini daha karmaşık hâle getirebilir, çünkü bir kısaltmanın birden fazla karşılığı olabilmektedir. Örneğin “ABD” kısaltması ilk olarak “Amerika Birleşik Devletleri” ifadesini çağrıştırırken aynı kısaltma “Anabilim Dalı” için de kullanılmaktadır. Benzer şekilde “ÇÜ” kısaltması “Çankaya Üniversitesi” veya “Çukurova Üniversitesi” için kullanılmaktadır. “Çev.” kısaltması ise

¹⁰⁷Jaakko Husa, “Hukuk Dillerini Anlamak: Bir Karşılaştırmalı Hukukçunun Dilbilimsel Endişeleri”, çev. Mehmet Şeker, *Küresel Bakış Çeviri Hukuk Dergisi* 8/23 (2017), 90.

¹⁰⁸Ziya Tok, “Kısaltmaların Otomatik Çeviri Yoluyla Aktarımı”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 13/69 (2020), 194.

¹⁰⁹Ziya Tok, “Uluslararası Kısaltmaların Türkçeye Çevirisi”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 14 (21 Mart 2019), 18.

¹¹⁰Nesrin Deliktaşlı, “Hukuk Metinlerinde Kullanılan Kısaltmalar ve Çevirileri”, *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute* 2017/50 (2017), 146.

¹¹¹Emine Kavas Kılıç, *Fransızcada Kullanılan Kısaltma Terimler ve Açılımları* (Kırkkale: Kırkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 12.

¹¹²Kavas Kılıç, *Fransızcada Kullanılan Kısaltma Terimler ve Açılımları*, 18.

¹¹³Tok, “Kısaltmaların Otomatik Çeviri Yoluyla Aktarımı”, 194-195.

¹¹⁴Mustafa Erkan, “Türkçede Kısaltmalar ve Bu Alandaki Çalışmalar”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/42 (2016), 161.

hem “çeviri” hem de “çeviren” için kullanılmaktadır.¹¹⁵ Bu tür benzerlikler, metin içindeki bağlama bağlı olarak anlaşılabilir olsa da çeviride bazı zorlukları oluşturabilir.¹¹⁶

Öte yandan hukuk metinlerinde kullanılan bazı kısaltmaların farklı hukuk alanlarında da kullanımı mevcuttur. Bu nedenle çevrilecek metnin içeriği dikkatlice incelenmeli ve kullanılan kısaltmanın bağlamına uygun bir karşılığı belirlenmelidir. Örneğin “TMK” kısaltması metnin içeriğine bağlı olarak “Türk Medeni Kanunu” olarak yorumlanabileceği gibi “Terörle Mücadele Kanunu” olarak da anlaşılabilir.¹¹⁷

Bu bağlamda çeviri sürecinde ilk olarak kısaltmaların hangi tür metinlerde kullanıldığının belirlenmesi ve ardından okuma, anlama ve çözümleme aşamasına geçilmesi gerekmektedir. Çevirmenin bir hukuk uzmanı olması beklenmemekle birlikte hukuki terminolojiye aşina olması ve metinde yer alan kısaltmaları doğru bir şekilde çözümlemesi önemlidir. Çevrilecek metin genellikle bir hukukçuya yönelik olsa da çevirmenin metni en doğru şekilde çevirmesi gerekmektedir. Aksi takdirde yanlış anlamalar veya çeşitli sorunlarla karşılaşma durumu ortaya çıkabilir. Bu tür metinlerde kısaltmalar çevirmen için en fazla zaman kaybına neden olan kullanımlar arasında yer almaktadır.¹¹⁸

Arap dilindeki kısaltmaların kullanımı diğer dillere göre oldukça kısıtlıdır.¹¹⁹ Özellikle resmî yazışmalarda metinlerde sık sık kısaltmalar yerine tam ifadeler tercih edilir. Bu durum hukuk metinlerinde de kendini gösterir. Türkçe hukuk metinlerinde yer alan kısaltmalar Arapçaya çevrilirken genellikle tam ifadeleri kullanılır. Örneğin AYM kısaltması “المَحْكَمَةُ الدَّسْتُورِيَّةُ” (Anayasa Mahkemesi) şeklinde tam ifadeyle çevrilir. Benzer şekilde AIHM için “المَحْكَمَةُ الأوروپِيَّةُ لِحُقُوقِ الْإِنْسَانِ” (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi), AIHS için “الاتِّفَاقِيَّةُ الأوروپِيَّةُ لِحُقُوقِ الْإِنْسَانِ” (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi), BAM için “مَحْكَمَةُ العَدْلِ الأَقْلِيَمِيَّةِ” (Bölge Adliye Mahkemesi), ÇKK için “قَانُونُ حِمَايَةِ الطِّفْلِ” (Çocuk Koruma Kanunu), HGK için “الْهَيْئَةُ العَامَّةُ لِلْمَحْكَمَةِ العُلْيَا” (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu), KHK için “الْمَرْسُومُ بِقَانُونِ” (Kanun Hükmünde Kararname) şeklinde kısaltmaların tam açılımı belirterek aktarılır.

Türkçede sıkça kullanılan kısaltmaların Arapçada karşılığının bulunmaması çeviri sürecinde bazı zorluklara neden olabilir. Bu durumda çevirmenlerin metni doğru ve etkili bir şekilde aktarabilmeleri için çeşitli yöntemlere başvurmaları gerekebilir. Fakat kısaltmaları araştırmak yerine doğrudan tercüme etmek çevirinin yanlış veya eksik olmasına yol açabilir.

Kısaltmaların doğru bir şekilde çevrilmesi ve açılımının belirlenmesi çeviri sürecinde temel bir adımdır ve metnin anlamının korunması açısından son derece önemlidir. Bu bağlamda çevirmenin çeviri işlemine başlamadan önce kısaltmaların açılımlarını araştırması ve hedef metinde nasıl ifade edileceğini belirlemesi çeviri sürecini hızlandırmanın yanı sıra, metnin hedef kültürde daha anlaşılır olmasını sağlaması açısından da önemli bir adımdır.¹²⁰ Özellikle Türkçeden Arapçaya yapılacak çevirilerde

¹¹⁵ Tok, “Kısaltmaların Otomatik Çeviri Yoluyla Aktarımı”, 195.

¹¹⁶ Tok, “Uluslararası kısaltmaların Türkçeye çevirisi”, 21.

¹¹⁷ Deliktaşlı, “Hukuk Metinlerinde Kullanılan Kısaltmalar ve Çevirileri”, 147.

¹¹⁸ Deliktaşlı, “Hukuk Metinlerinde Kullanılan Kısaltmalar ve Çevirileri”, 148.

¹¹⁹ Muhammed Hasan Yusuf, “el-İhtisarat”, *saaid* (Erişim 12 Kasım 2023).

¹²⁰ Deliktaşlı, “Hukuk Metinlerinde Kullanılan Kısaltmalar ve Çevirileri”, 143.

çevirmenin kısaltmaları dikkatlice ele alması ve Arapça dil yapısına uygun bir şekilde çevirmesi iletilmek istenen mesajın bütünlüğünün korunması ve başarılı bir çevirinin gerçekleştirilmesi için son derece önemlidir.

Sonuç

Bu çalışma Türkçe hukuki metinlerin Arapçaya çevirisinde karşılaşılan zorlukları genel bir bakış açısıyla ele almıştır. Türkçe hukuki metinlerin Arapçaya çevirisinde karşılaşılan zorluklar genel olarak dikkate alınması gereken bir dizi faktörü içerir. Araştırma kapsamında ele alınan hukuki sistem farklılıkları, teknik terimlerin çevirisi, kültürel farklılıklar ve kısaltmaların kullanımı gibi unsurlar çeviri sürecini etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır.

Çalışmada hukuki çeviri sürecinin karmaşıklığı ve bu süreçte dikkate alınması gereken çeşitli önemli faktörler irdelenmiştir. Hukuki metinlerin çevirisinde diller arasındaki yapısal farklılıkların yanı sıra hukuk sistemleri arasındaki farklılıklar da aşılması gereken önemli bir faktördür. Türk ve Arap hukuk sistemleri arasındaki terminoloji ve hukuki kavramlar arasındaki farklar çevirmenlerin özenle ele alması gereken bir konudur. Bir ülkede kullanılan hukuki bir terim başka bir ülkenin hukuk sisteminde farklı bir anlam taşıyabilir veya o ülkede tam karşılığı olmayabilir. Ayrıca çevirmen Türk ve Arap hukuk sistemleri arasındaki farklılıkların yanı sıra Arap ülkeleri arasındaki terminolojik çeşitliliği de dikkate almalıdır. Öte yandan hukuki çevirilerde teknik terimlerin doğru bir şekilde çevrilmesi metnin anlaşılabilirliği ve doğruluğu açısından büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde çeviri sürecinde hukuki kavramların ve ifadelerin yanlış yorumlanması hedef dilde anlam kaybına veya hukuki belirsizliklere neden olabilir. Hukuki çeviride kültürel farklılıklar da önemli bir zorluk kaynağını oluşturur. Hukuki terimler bir kültürde belirli bir anlamı ifade ederken başka bir kültürde tamamen farklı bir anlam taşıyabilir. Bu nedenle hukuki metinlerin çevirisinde kültürel bağlamı da dikkate almak büyük önem taşır.

Türkçe hukuki metinlerin Arapçaya çevirisinde dikkat edilmesi gereken noktaların anlaşılması başarılı bir çeviri sürecinin anahtarıdır. Bu zorlukları aşmak için çevirmenin hukuki terminolojiye hâkim olması, metnin bağlamını doğru bir şekilde anlaması ve kültürel farklılıkları göz önünde bulundurması gerekmektedir. Ayrıca teknik terimlerin ve kavramların titizlikle incelenmesi doğru bir çeviri için son derece önemlidir.

Kaynakça

- Akalın, Şükrü Haluk vd. *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları, 2011.
- Akreş, Hasan. "Sözlü Tercümenin Önemi ve Uluslararası Arenada Sebep Olduğu Krizler". *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi* 10 (2020), 123-135.
- Aktaş, Osman. "Sözcük ve Tümce Yapıları Bakımından Türkçe ve Arapça Arasındaki Temel Farklılıklar". *Ankara International Congress on Scientific Research - III*, Ankara: 2020, 189-200.

- Altay, Ayfer. "Hukuk Dilinde Belirsizlik Olgusu ve Çeviride Yarattığı Zorluklar". *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Teori*. ed. Hasan Babacan - Sevilay Özer. Livre de Lyon, 2021.
- Altay, Ayfer. "İngilizce ve Türkçe Hukuk Dillerinin Özellikleri: Karşılaştırmalı Bir Çalışma". *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (2002), 13-32.
- Arslan, Serhat. "Akademik Çeviri Eğitiminde Hukuk Çevirisi Çerçevesinde Temel Hukuk Eğitiminin ve Hukuk Metinlerinin İncelenmesinin Önemi". *Prof. Dr. İlyas Öztürk'e Armağan - Kültürlerarası Çalışmalar*. ed. Filiz Şan - Elif Akkan. 451-464. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları, 2018.
- Aydemir, İbrahim Ahmet. "Türk Hukuk Dili Üzerine Araştırmalar I". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten* 58/2 (2010), 19-36.
- Aydın, Feriduddin. *Tercüme Bilimine Giriş ve Tercüme Teknikleri*. İstanbul: Maruf Yayınları, 2016.
- Aydın, Tahirhan. "Arapça ve Türkçede Sesler -Karşıtsal Çözümleme-". *EKEV Akademi Dergisi* 14/44 (2010), 321-334.
- Bağdatlı, Selahattin. *Hukuk Sözlüğü*. İstanbul: Derin Yayınları, 2015.
- Çoraylı, Oya. *Farklı Metin Türlerinin Çevirisinde Karşılaşılan Sorunlara Eleştirel Bir Bakış*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Darbelnet, Jean. "Réflexions sur le Discours Juridique". *Meta* 24/1 (1979), 26-34. <https://doi.org/10.7202/002480ar>
- Deliktaşlı, Nesrin. "Hukuk Metinlerinde Kullanılan Kısaltmalar ve Çevirileri". *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute* 2017/50 (2017), 143-152. <https://doi.org/10.5505/pausbed.2017.24993>
- Deliktaşlı, Nesrin. *Türk-Fransız Hukuk Dili ve Hukuk Metinleri Çevirisi*. Ankara: Akademişyen, 2020.
- Deliktaşlı, Nesrin. "Türk-Fransız Hukuk Dilinde Suç Anlamında Kullanılan Terimler ve Çevirilerinde Karşılaşılan Sorunlar". *International Journal of Language Academy* 7/3 (2019), 104-124.
- Demir, Murat. "Arapçadan Osmanlıcaya Geçen Sözcüklerin Anlamsal Açından İncelenmesi". *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum* 7/19 (15 Nisan 2018), 125-138.
- Doğan, Candemir. "Arapça Öğretiminde Yöntem Orijinli Problemler ve Çözüm Önerileri". *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 6/21 (2006), 68-88.
- Erkan, Mustafa. "Türkçede Kısaltmalar ve Bu Alandaki Çalışmalar". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/42 (2016), 161-169.
- Gémar, Jean-Claude. "La traduction juridique et son enseignement: aspects théoriques et pratiques". *Journal des traducteurs* 24/1 (1979), 35-53.
- Gémar, Jean-Claude. "L'analyse comparée en traduction juridique, ses enjeux, sa nécessité". *International Journal for the Semiotics of Law - Revue internationale de Sémiotique juridique* 31/4 (Aralık 2018), 957-975. <https://doi.org/10.1007/s11196-018-9592-7>
- Gimatdinova Çağaç, Fatıma. "Kültürlerarası İletişim Olarak Çeviri ve Kültür Edinci". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11/59 (2018), 127-131.

- Göktürk, Akşit. Çeviri: Dillerin Dili. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994.
- Gürkan, Nejd. "Arapça ve Türkçede Sözdizimi/Cümle". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (2001), 51-76.
- Hacıbekiroğlu, Abdullah. "Arap Dilinin Yapısından Kaynaklanan Çeviri Zorlukları". *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1 (Haziran 2020), 63-84.
<https://doi.org/10.14395/hititilahiyat.637402>
- Hargitt, Samantha. "What Could Be Gained in Translation: Legal Language and Lawyer-Linguists in a Globalized World". *Indiana Journal of Global Legal Studies* 20/1 (01 Ocak 2013), 425-447.
- Husa, Jaakko. "Hukuk Dillerini Anlamak: Bir Karşılaştırmalı Hukukçunun Dilbilimsel Endişeleri". çev. Mehmet Şeker. *Küresel Bakış Hukuk Çeviri Dergisi* 8/23 (Aralık 2017), 89-112.
- Işık, Cemal. "Arapça ile Türkçe Arasındaki Temel Farklılıklar". *İğdir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (2015), 119-146.
- Işık, Cemal. *Kelime ve Cümle Yapıları Bakımından Arapça ile Türkçenin Karşılaştırılması*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.
- İşler, Emrullah. *Türkçede Anlam Kaymasına Uğrayan Arapça Kelime ve Kelime Grupları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1997.
- Jermol, Gruntar. "Übersetzen von Rechtstexten - einige didaktische Hinweise". *Lebende Sprachen* 57/1 (2012), 53-73.
- Karaca, Hüseyin Akif. "Boşanma ve Ayrılığa Uygulanacak Hukuk Konusundaki Avrupa Konseyi Roma III Tüzüğü Kapsamında Hukuk Seçimi". *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi* 27/2 (2019), 241-262.
- Kavas Kılıç, Emine. *Fransızcada Kullanılan Kısaltma Terimler ve Açılımları*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Kılıç, Ramazan. "Başlangıcından Bugüne Arap Dilinde Yaşanan Kırılmalar". C. 2. Ankara, 2017.
- Kürmel, Deniz. "Hukuk Çevirisi Ekseninde Avrupa Birliği Terim Veritabanı: IATE". *Frankofoni* 1/38 (2021), 49-61.
- Kürmel, Deniz. "Terimbilim Çalışmaları ve Hukuk Çevirisi". *İletişim ve Medya Bağlamında Çevirmen Başvuru Kitabı*. Ankara: Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları, 2021.
https://www.academia.edu/62339081/Terimbilim_%C3%87al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1_ve_Hukuk_%C3%87evirisi
- Kuvati, Emine. "Tercümetü'l-Mustalahi'l-Kanuni fi Zilli Teaddüdiyyeti'l-Enzimetü'l-Kanuniyye". *Mecelletü'l-Vahat lil-Buhus Ve'd-Dirasat* 10/1 (2017), 510-537.
- Matthews, Gladys González. *L'équivalence en traduction juridique: Analyse des traductions au sein de l'Accord de libre-échange Nord-Américain*. Québec: Laval Üniversitesi, Doktora Tezi, 2003.
- Mektebetü'l-İttisali'l-Hükûmi. "Meclisü'l-vüzera". Erişim 04 Haziran 2024.
<https://www.gco.gov.qa/ar/ministries/minister-of-justice/>
- Mutlu, Sila. *Hukuk Çevirilerinde Ortaya Çıkan Çeviri Sorunlarının Boşanma Davaları*

- Örneğinde İncelenmesi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Öncü, Mehmet Tahir. "Türk Muhakeme İletişiminde Hukuk Dili ve Önemi". *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5/10 (2013), 76-89.
- Özer Erdoğan, Büşra. "Hukuk Çevirisinde Duygusal Zekânın Önemi ve Karar Mekanizmasına Etkisi". *Söylem Filoloji Dergisi Çeviribilim Özel Sayısı* (25 Şubat 2023), 549-558. <https://doi.org/10.29110/soylemdergi.1186587>
- Özsüllü, Merve - Araz, Mehmet Ali Kılav. "Modern Standart Arapça ve Ürdün Lehçelerinde Soru Edatlarının Karşılaştırmalı Bir Analizi". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 23/2 (2023), 497-532.
- Özyıldırım, Işıl (İnce). "Türk Yasa Dili". *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 16/1 (1999), 89-114.
- Reiß, Katharina - Hans, J. Vermeer. *Grundlegung einer Allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Niemeyer Verlag, 1984.
- Saad, Reda Hamed Kotb. "Zum Problem der Sprachlichen Variation beim Übersetzen Arabisch- Deutscher Rechtstexte". *Camiatü'l-Ezher* 27 (2021), 2284-2312.
- Sandrini, Peter. *Übersetzen von Rechtstexten. Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache*. Tübingen: Gunter Narr Verlag Yayınları, 1999.
- Sezer, Yılmaz. *Arapça-Türkçe-İngilizce Hukuk Terimleri Sözlüğü*. ed. Ömer Acar. İstanbul: Cantaş, 2017.
- Tok, Ziya. "Kısaltmaların Otomatik Çeviri Yoluyla Aktarımı". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 13/69 (2020), 191-200.
- Tok, Ziya. "Kullanma Kılavuzlarının Teknik Çeviri Açısından İncelenmesi". *Ulakbilge* 5/12 (2017), 931-944.
- Tok, Ziya. "Uluslararası kısaltmaların Türkçeye çevirisi". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 14 (21 Mart 2019), 15-23. <https://doi.org/10.29000/rumelide.540990>
- Toptan, Duygu Özlem. *Türk Alman Hukuk Sistemlerinde İşleyen Yargı Sürecinde Kullanılan Terminolojilerin Karşılaştırılması*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Türk Hukuk Kurumu. *Türk Hukuk Lügati*. Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1991.
- Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Hukuk Sözlüğü. Erişim 03 Haziran 2024. <https://sozluk.adalet.gov.tr/>
- Vizaretü'l-Adl ve's-Şuuni'l-İslamiyye ve'l-Evkaf. "el-Vüzerâ". Erişim 2 Haziran 2024. <https://www.moj.gov.bh/index.php/ar/about-the-ministry/management-profile>
- Vizaretü'l-Adl ve's-Şuuni'l-Kanuniyye. "et-Teşriât". Erişim 2 Haziran 2024. <https://www.mjla.gov.om/laws/1>
- Yargı, Mehmet Ali. "Suudi Arabistan'da Mezhebe Bağlılık Resmî Uygulamalar Çerçevesinde Bir İnceleme". *Rahmet ve Çatışma Bağlamında İslam Mezhepleri Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*. ed. Halit Çalış vd. 1/121-145. Karaman: Karaman İslami İlimler Derneği Yayınları, 2016.

- Yavî, Fecri. "Tatar Türkçesindeki Arapça Kökenli Kelimelerde Anlam Değişmeleri". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 20/1 (2020), 97-133.
- Yılmaz, Sezer. *Arapça-Türkçe-İngilizce Hukuk Terimleri Sözlüğü*. ed. Ömer Acar. İstanbul: Cantaş, 2017.
- Yılmaz, Sezer. *Arapça Modern Hukuk Terminolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Yılmaz, Sezer. "Askerî ve Hukukî Çevirilerde Çevirmenin Rolü". *Turkish Studies - Language* 16/4 (2021), 2701-2710.
- Yiğiter, Şeyda Hanım. *Arap Dilinde Marife İsimler ve Marifelik-Nekreliğin Anlam Üzerindeki Etkisi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Yusuf, Muhammed Hasan. "el-İhtisarat". *saaid*. Erişim 12 Kasım 2023. <http://saaid.org/Doat/hasn/68.html>